

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI HUZURIDAGI OLIY TA'LIM TIZIMI PEDAGOG VA
RAHBAR KADRLARINI QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING
MALAKASINI OSHIRISHNI TASHKIL ETISH
BOSH ILMiy-METODIK MARKAZI**

**TOSHKENT TO'QIMACHILIK VA ENGIL SANOAT INSTITUTI
HUZURIDAGI PEDAGOG KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH VA
ULARNING MALAKASINI OSHIRISH TARMOQ MARKAZI**

«Internet texnologiyalaridan o'quv jarayonida foydalanish» modulidan

O' Q U V – U S L U B I Y M A J M U A

Tuzuvchi:

prof. A.Z.Mamatov

Toshkent 2015

Mundarija

ISHCHI O'QUV DASTURI.....	3
1-mavzu. Internetda web sahifa yaratish imkoniyatlari, asosiy tushunchalari va uni yaratishda foydalaniladigan dasturiy vositalar.....	7
2-mavzu. Masofali ta'lim. Masofali o'qitish tushunchalari va uning ta'lim tizimidagi o'rni, kontseptsiyasi, rivojlantirish bosqichlari.....	11
3-mavzu. Masofaviy ta'limning texnologiyalari va unda qatnashuvchilari.	18
4-mavzu. Internet va masofali o'qitishni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan yangiliklar.	22
5-mavzu. Masofaviy ta'limning texnologiyalari va unda qatnashuvchilari.	22
TEST SAVOLLARI.....	23

IShChI O'QUV DASTURI

Oliy ta'lim muassasalari umumkasbiy va maxsus fanlardan dars beruvchi pedagoglar malakasini oshirish kursining **maqsadi** – pedagogik faoliyatida nazariy va kasbiy tayyorgarlikni ta'minlash va yangilash, kasbiy kompetentlikni rivojlantirish asosida ta'lim-tarbiya jarayonlarini samarali tashkil etish va boshqarish bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarni takomillashtirishga qaratilgan.

Oliy ta'lim muassasalari umumkasbiy va maxsus fanlardan dars beruvchi pedagoglar malakasini oshirish kursining **vazifasi** – pedagogik kadrlar tayyorgarligiga qo'yiladigan talablar, ta'lim va tarbiya haqidagi hujjatlar, pedagogika va psixologiyaning dolzarb muammolari va zamonaviy konsepsiyalari, amaliy xorijiy til, xorijiy ta'lim tajribasi, pedagogning shaxsiy va kasbiy axborot maydonini loyihalash, pedagog kadrlarning malakasini oshirish sifatini baholash ishlari, yengil sanoat texnologiyasidagi innovatsiyalar va dolzarb muammolar mazmunini o'rganishga yo'naltirishdan iborat.

Modul bo'yicha tinglovchilarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar:

- O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, ta'lim sohasida davlat siyosati va boshqa qonunchilik hamda huquqiy-me'yoriy hujjatlarni;
- “Ta'lim to'g'risida”gi qonun, Kadrlar tayyorlash milliy dasturi va boshqa qonun hujjatlarining qabul qilinishi, mohiyati va ahamiyatini;
- Internetda web sahifa yaratish imkoniyatlarini;
- Internetda web sahifa yaratishda foydalaniladigan dasturiy vositalarni;
- Masofali ta'lim. masofali o'qitish tushunchalarini;
- Internet va masofali o'qitishni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan yangiliklarni;
- pedagogik mahorat asoslarini **bilishi** kerak.

Modulining o'quv rejadagi boshqa fanlar bilan bog'liqligi va uzviyligi

Mazmuni o'quv rejadagi mutaxassislik fanlarining barcha sohalari bilan uzviy bog'langan holda ularning nazariy asoslarini ochib berishga, pedagoglarning ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etish va boshqarishda me'yoriy-huquqiy asoslar bo'yicha umumiy tayyorgarlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Modulning oliy ta'limdagi o'rni

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi" hamda ta'lim-tarbiyaning milliy g'oya negizlariga tayangan holda amalga oshirish konsepsiyasida o'z ifodasini topadi.

Modul bo'yicha bo'yicha soatlar taqsimoti

Ushbu o'quv modulida tinglovchining o'quv yuklamasi – 10 soat bo'lib, shundan amaliy mashg'ulotlar 6 soatni, Ko'chma mashg'ulot 2 soat hamda mustaqil ta'lim 2 soatni tashkil etadi.

Amaliy va ko'chma mashg'ulotlar mazmuni

№	Modul birliklari nomi va tarkibi	Mashg'ulot turi	Soatlar miqdori
1	Internetda web sahifa yaratish imkoniyatlari, asosiy tushunchalari va uni yaratishda foydalaniladigan dasturiy vositalar	Amaliy	2
2	Masofali ta'lim. masofali o'qitish tushunchalari va uning ta'lim tizimidagi o'rni, kontseptsiyasi, rivojlantirish bosqichlari	Amaliy	2
3	Masofaviy ta'limning texnologiyalari va unda qatnashuvchilari	Amaliy	2
4	Internet va masofali o'qitishni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan yangiliklar	Ko'chma mash/ulot	2
Jami			8

Mustaqil tayyorgarlik mavzulari

№	Modul birliklari bo'yicha mustaqil tayyorgarlik mavzulari	Soatlar miqdori
1.	Masofaviy ta'limning texnologiyalari va unda qatnashuvchilari	2
	Jami	2

Amaliy mashg'ulot mavzusi

“Internet texnologiyalaridan o'quv jarayonida foydalanish” modulida amaliy mashg'ulotlar Internetda web sahifa yaratish imkoniyatlari, asosiy tushunchalari va uni yaratishda foydalaniladigan dasturiy vositalar. Masofali ta'lim. Masofali o'qitish tushunchalari va uning ta'lim tizimidagi o'rni, kontseptsiyasi, rivojlantirish bosqichlari. Masofaviy ta'limning texnologiyalari va unda qatnashuvchilari. Internet va masofali o'qitishni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan yangiliklar bo'yicha malaka ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi.

Mustaqil ta'lum mazmuni

Masofaviy ta'limning texnologiyalari va unda qatnashuvchilari masofali ta'limda interaktiv texnologiyalardan foydalanish. Masofaviy ta'lim berishda axborot manbalaridan foydalanish malaka ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi.

KALENDAR REJA

№	Mavzular	Mashg'ulot turi	Soati	O'kaziladigan muddati
1	Internetda web sahifa yaratish imkoniyatlari, asosiy tushunchalari va uni yaratishda foydalaniladigan dasturiy vositalar	Amaliy	2	Uchinchi hafta
2	Masofali ta'lim. masofali o'qitish tushunchalari va uning ta'lim tizimidagi o'rni, kontseptsiyasi, rivojlantirish bosqichlari	Amaliy	2	Uchinchi hafta
3	Masofaviy ta'limning texnologiyalari va unda qatnashuvchilari	Amaliy	2	To'rtinchi hafta
4	Internet va masofali o'qitishni	Ko'chma	2	

rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan yangiliklar	mash/ulot		To'rtinch hafta
Jami		8	

Normativ-huquqiy hujjatlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2006 yil 16 fevraldagi "Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi 25-sonli Qarori.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011 yil 20 maydagi "Oliy ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash va yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risidagi" PQ-1533-son Qarori.

3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2012 yil 26 sentyabrdagi "Oliy ta'lim muassasalari pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 278-sonli Qarori.

Asosiy adabiyotlar:

1. Aripov M. Internet va elektron pochta asoslari. – T., 2000. – 218 b.
2. Guseva A.I. Rabota v lokalnix setyax. – M., 1996. – 218 s.
3. Sattarov I., B.G'.Qodirov, U.Sh.Begimqulov. Kompyuterda laboratoriya ishlari. – T.: TDPU nashriyoti, 2002. – 143 b.
4. Oripov M. "Internet" va eletron pochta asoslari, Toshkent, 2000.
5. Eshmatov S. Elektron jadvallar, Toshkent, 2006.
6. Gulomov S. S. va boshqalar Axborot tizimlari va texnologiyalari. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik Toshkent 2000.

Internet ma'lumotlarni:

1. http://office.microsoft.com/ru-ru/word-help/HP010368778.aspx#_Toc287271760
2. <http://office.microsoft.com/en-us/word-help/create-a-new-document-using-a-template-HA102840145.aspx?CTT=5&origin=HA102809673>

1-mavzu. Internetda web sahifa yaratish imkoniyatlari, asosiy tushunchalari va uni yaratishda foydalaniladigan dasturiy vositalar.

Amaliy mashg'ulot– 2 soat

Reja:

1. Internetda Veb sahifalar yaratish texnologiyasi
2. Veb sahifalar yaratishda foydalaniladigan dasturiy vositalar

Kalit so'zlar: Internet, Web, CERN, HTTP, HTML, Element, Tega, Atribut, Giperilova, Freym, fayl, sahifa, Skript, brouzer, CGI, Programma, kod, Sayt, agent, Yuklash, URL.

Hozirgi paytda ko'pgina tashkilotlar to'liq tushunib etdilarki, internetda o'z Web-saytlarini tashkil etmaslik ushbu kiberfazoda mavjud bo'lmalikka olib keladi va demak, bunday tashkilot rivojlanishdan ancha orkada koladi. Shuning uchun ham turli xil mamlakatlarning ilgor intelligentsiya vakillari internetni insoniyat jamiyatining yangi informatsion yashash muxiti deb tushunadilar va bu bilan unchalik katta xatoga yo'l ko'ymaydilar, albatta.

Kerakli ma'lumotlarni ko'rishning giper murojaat deb ataluvchi usul bilan kompyuter tarmoqlarida joylashtirish WWW-World Wide Web-Jaxon axborot tarmo/i (butun dunyo o'rgimchak to'ri-vsemirnaya pautina) deb atalgan. 1989 yili CERN (Evropa elektron zarralar fizikasi laboratoriyasi) tadqiqotchilari tomonidan turli ilmiy guruxlar orasida o'zaro aloqani tashkil qilish maqsadida ish boshladilar. 1993 yildan boshlab WWW Internet ning eng ommaviy resurslaridan biriga aylandi.

WWW da turli yo'llar orqali tegishli ma'lumotga etib borish va uni ko'rish imkoniyati bor. WEB sahifalar HTTP – “gipermatnlarni belgilash tili”da yozilgan hujjat sifatida tayyorlanadi. Kalit so'zlar deb nomlangan so'zlar orqali boshqa ma'lumotlarga murojaat qilish-giper murojaat deyiladi. Bunday giper aloqalar faqat so'zlar emas, balki tasvirlar, grafiklar va ularning qismlari orqali amalga oshirilishi mumkin. Gipermatnli hujjatlarni qidirish, topish va ekranda tasvirlash uchun sharxlovchi-brouzerlardan foydalaniladi.

HTML formatida tayyorlangan elektron hujjat HTML-hujjat deb ataladi. Agar bu hujjat Internet orqali tarqatilsa WEB-hujjat, undan foydalanish haqida gap borsa WEB-sahifa deb ataladi.

Bitta muallif yoki WWW ga tegishli bo'lgan bir gurux o'zaro “giperbo/lanishlar” bilan aloqador bo'lgan WEB-sahifalar majmuasi WEB uzel (tugun) yoki sayt deb ataladi.

Web - Internet tarmoqlarida joylashgai fayllar to'plami bo'lib, ularning soni soat sayin ko'payib bormoqda. Bu fayllarda ma'lumotlarning turli xillarini: matn, grafik, tasvirlar, video, audio ma'lumotlarini uchratish mumkin.

Gipermatnlarni belgilash dasturiy tili (yoki **HTML** tili)da bir kancha maxsus nomlar va yangi terminlar bo'lib, ularni kiskacha tushuntirib o'tish maksadga muvofikdir.

Element (element) HTML tilining tuzilmasi bo'lib, har kanday **Web-** sahifa shunday elementlar to'plamidan iboratdir. Gipermatn tashkil kilishning asosiy goyasi elementlarning bir biriga bo/liqligini ta'minlab berishdir.

Tega (tag) elementning boshlangich va oxirgi belgilaridir (yoki markerlari). Tegalar turli xil elementlarning ta'sir qilish chegaralarini aniqlab, bir elementni boshqalaridan ajratib turadi. **Web-** sahifa matnida tegalar burchakli kavslar (< va >) orasiga olinadilar va oxirgi tega doimo kiyshik chiziq (/) bilan belgilanadi.

Atribut (attribute) elementning parametri yoki ko'rsatgichi bo'lib, u standart nomga ega bo'lgan o'zgaruvchidir. Demak, unga standart yoki istalgan turdagi kiymatlar berilishi mumkin. Atributlarning simvolli kiymatlari ko'pchilik xolatlarda kavslar orasiga olinishi kerak bo'ladi. Atributlar boshlangich tegalar ichida joylashgan bo'lib, bir birlari bilan probellar (bo'sh joylar) orqali ajratilgan bo'ladilar.

Giperilova (Hypertext) ajratilgan matn bo'lagi bo'lib, u boshqa fayl yoki ob'ektga ko'rsatgich sifatida xizmat qiladi. Giperilovalar bir hujjatda boshqasiga o'tish imkoniyatini yaratib beradilar.

Freym (frame) ushbu termin ikki xil ma'noga ega. Birinchi ma'nosi matnni yukoriga-pastga yoki chapga-o'ngga surish elementlariga ega bo'lgan hujjat maydonini bildirsa, ikkinchi ma'nosi murakkab (animatsion) grafik fayldagi birorta tasvirni anglatadi. Ba'zi paytlarda freym so'zi o'rniga "kadr" yoki "ramka" so'zlari ham ishlatilishi mumkin.

HTML fayl yoki HTML sahifa - HTML dasturiy tili asosida hosil qilingan gipermatnli hujjatni anglatadi. Bunday fayllar ko'pincha **.htm** yoki **.html** kengaytirgichli ko'rinishda bo'ladi. Gipermatn taxrirlagichlarida va brouzerlarda bunday fayllar "*hujjat*" degan umumiy nom bilan ataladilar.

Skript yoki stsenariy (script) **Web-** sahifa tarkibiga uning imkoniyatlarini oshirish maksadida kiritiladigan maxsus dastur bo'lib, ko'pincha **Web-** brouzer unga duch kelganda "*Sahifada stsenariylarni bajarishga imkon berilsinmi?*" degan savolni beradi. Bunda u skriptlarni nazarda tutadi.

Kengaytirgich (extension) - **HTML** dasturiy tili tarkibiga kirmaydigan, ammo yangi formatlashtirish effektini hosil qilishga imkoniyat beradigan element.

CGI (Common Gateway Interface) – Serverda ishlab turgan xolatda **Web-** sahifalarning imkoniyatlarni oshirishga imkon beradigan dasturlar to'plamining

umumiy nomi. Masalan, ushbu turga mansub dasturlar yordamisiz interaktiv sahifalarning yaratilishi mumkin bo'lmaydi.

Programma kodi yoki **kod** deb “*dastur matni*” tushunchasiga aytiladi.

HTML kodi uning barcha elementlari va atributlari ko'ringan xolatda gipermatnli hujjatni namoyon qiladi.

Sayt yoki **Web-sayt (site)** bir insonga yoki tashkilotga tegishli **Web-sahifalar** to'plamidir.

Brouzer (browser) **Web-sahifalarni** ko'rib chikish uchun ishlatiladigan dasturdir. Brouzerlarning turli tuman xillari mavjud va ular foydalanuvchiga xilma-xil turfa imkoniyatlar yaratib beradi.

Foydalanuvchi agent (user agent) deganda mijoz kompyuterda ishlaydigan brouzer yoki boshqa dasturga tushuniladi.

Yuklash (downloading) jarayoni deganda fayllarni serverdan mijoz kompyuterga nusxalashga tushuniladi.

URL (Uniform Resource Locator) yoki resurslarning universal ko'rsatgichi Internetdagi biror bir ob'ektning adresi (manzili) bo'lib, misol sifatida quyidagini keltirishimiz mumkin:

<http://www/>. *Nomi . domen/fayl nomi*

Bu erda **nomi** – adresning sayt egasining nomini ko'rsatadigan kismi, **domen** esa Internetning biror bir katta kismi nomini ko'rsatadi (masalan, mamlakatni, faoliyat yo'nalishini va boshqalarni). **URL** konkret **Web-sahifani** yoki giperilovalardagi grafik fayllarni ko'rsatish uchun hamda faylning yoki **Web-sahifaning** joylashuvini aniqlash uchun ishlatiladi.

Monitor ekranidagi har bir rang uch xil - kizil, yashil va ko'k ranglarning birlashuvi asosida hosil bo'ladi.

Rang kanali deb monitor ekranidagi kizil, yashil va ko'k ranglarning intensivligiga tushuniladi. Har bir pikselning rangi esa ushbu uch ranglarning kombinatsiyasi orqali aniqlanadi.

HTML -hujjatning ijodkori u bilan ishlash usulini ham tanlash imkoniyatiga ega. Gipermatn bilan xatto **MS DOS** turkumiga mansub va **ASC II** –fayllarini ochish imkoniyatiga ega bo'lgan istalgan matn muharririda ishlash mumkin. Gipermatn yaratish uchun brouzerni ham ishlatish mumkin. Ushbu har bir programmaviy maxsulot **Web-sahifani** taxrirlash rejimiga egadir. Buning uchun kompyuterda o'rnatilgan biror bir matn muharriridan foydalanish mumkin. Bundan tashkari brouzerlarning o'zlari ham gipermatn muharrirlariga egadirlar. Gipermatn muharrirlarining fakatgina **Web-sahifalar** hamda ularda xilma xil tovush va vizual effektlar hosil qilish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan turlari ham mavjud. Gipermatn hosil qilishning usuli uning kompyuterda ishlatilayotgan platformaga umuman va absolyut bo/liq bo'lmasligini ta'minlaydi. Masalan, agar Siz **Windows**

operatsion sistemasi boshqaruvida ishlayotgan kompyuterda **Web**-sahifa yaratsangiz, serverning administratori ushbu fayllarni **Macintosh** yoki **UNIX** operatsion sistemalari boshqaruvidagi kompyuterlarda ham bemalol ishlata oladi.

Elektron o'qitish tizimi, unda dasturiy vositalar.

Kadrlar tayyorlashning sifatini yanada yaxshilash, ta'lim to'rtisidagi konunni tula amalga oshirish uchun ta'limning turli shakllaridan foydalanish zarur bulib kelyapti.

Bu borada xukumatimiz tomonidan ko'plab ishlar olib borilmoqda. Shularga Respublikasizda yangi rivojlangan, "masofaviy ta'lim" deb nomlangan, ta'lim turi misol qilishimiz mumkin. Ta'limning bu turi shu paytgacha mavjud bo'lgan ta'lim turlaridan uzining ayrim ijobiy tomonlari bilan ajralib turadi.

Bu ta'lim turini paydo bo'lishiga asosiy sabab deb informatsion va kommunikativ texnologiyalarning tezkor rivojlanishi va ular asosida printsipial yangi ta'lim texnologiyalar (internet texnologiyalar) yaratilishini hisoblash mumkin. Internet texnologiyalardan foydalanish bizga o'quv materiallarni cheksiz va juda arzon tarqatish va ko'paytirish, hamda uni o'quvchilarga tezkor va aniq etkazish imkoniyatlarini yaratib berdi. Shu bilan birga ta'lim interaktiv bo'lganligi sababli, o'quvchining o'z ustidan mustaqil ishlashning o'rni juda katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Nazorat uchun savollar:

1. Internet nima?
2. Brouzer nimaligini tushuntiring?
3. Giperilova tashkil qilishni tushuntiring.
4. Sayt va uning ahamiyati?
5. Internet va uning afzallik va kamchiliklari

Adabiyotlar:

1. Aripov.M., A.Xaydarov "Informatika asoslari", Toshkent-2002
2. Sattarov "Informatika va axborot texnologiyasi", Toshkent-2002
3. A.R.Maraximov,S.I.Raxmonkulova«Internet va undan foydalanish asoslari»T-2001y.
4. Aripov M. Internet va elektron pochta asoslari.- T.; 2000 i. 218 b.
5. Oripov M. Informatika va xisoblash texnikasi asoslari, Toshkent, 2001.

2-mavzu. Masofali ta'lim. Masofali o'qitish tushunchalari va uning ta'lim tizimidagi o'rni, kontseptsiyasi, rivojlantirish bosqichlari.

Amaliy mashg'ulot– 2 soat

Reja:

- 1.Masofali ta'lim tushunchasi
- 2.Masofali o'qitish tizimining ta'lim tizimidagi o'rni

Kalit so'zlar:

Masofaviy ta'lim, axborot, informatsiya, ta'lim, masofadan o'qitish, internet, audio, video, onlayn, elektron kutubxona, multimedia, cgi, html, javascript, web, kaskadli jadval, model.

Masofaviy ta'lim o'zi nima? Uning qanaqa ijobiy va salbiy tomonlari bor? O'zbekiston Respublikasida undan foydalanish zarurati bormi? Masofaviy ta'limni tashkil qilish uchun nima kerak?

Bugungi kunda taraqqiyot juda tez rivojlanmoqda va juda tez o'zgarimoqda. Deyarli har daqiqada sayyoramizning turli burchaklarida o'zgarishlar, yangilanishlar va kutilmagan voqea-hodisalar sodir bo'lmoqda. Har bir kunimiz kuchli axborot oqimi ostida kechmoqda. Axborot oqimi bizni uyda, ishxona va ta'tilda ta'qib etadi. Inson informatsiya ta'siridan xoli normal faoliyat yurita olmaydi. Hayotni anglash, uni o'rganish informatsiyalarni yi/ish va o'zlashtirish orqali kechadi. Insonning bilimlilik darajasi ham ma'lum davr ichida shaxs tomonidan o'zlashtirilgan informatsiyalarning ko'p yoki ozligi bilan belgilanadi.

Shuning uchun zamonaviy bilimlar sari keng yo'l ochish, ta'limotni takomillashtirishda yangi axborot texnologiyalardan unumli foydalanish - bugungi kunning talabiga aylandi. Vaholanki, ta'lim tizimida sezilarli o'zgarishlar ro'y bermoqda. Ta'lim tizimida Masofadan o'qitish uslubi shakllari qo'llanilmoqda. Masofadan o'qitish uslubi - bu sirtqi o'qitishning yangi shaklidir. Masofadan o'qitish bu mustaqil o'qitishdir. Mustaqil o'qitish insonning mustaqil fikrlash, xolatni baholash, xulosa va bashorat qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Masofadan o'qitishning yana bir afzalligi shundaki, unda o'quvchi o'ziga qulay vaqtda va hattoki ishdan ajralmagan holda o'qishi mumkin. Aynan shu afzalliklari tufayli bu uslub dunyoda hozirgi kunda keng tarqalgan. Ko'pgina yirik korxonalar mutaxassislari malakasini oshirish yoki o'zgartirish uchun shu uslubdan foydalanib, yiliga millionlab dollarlarni tejamoqdalar.

Masofadan o'qitishning yana bir afzallik tomoni unda o'qitish muddatini o'quvchi o'zi belgilaydi, ya'ni tinglovchi ixtiyoriy paytda o'qitishni boshlaydi, materiallarni o'qituvchi nazoratida o'zlashtiradi. O'zlashtirish topshiriqlarni, testlarni bajarishiga qarab aniqlanadi. O'quvchi berilgan programmani qanchalik

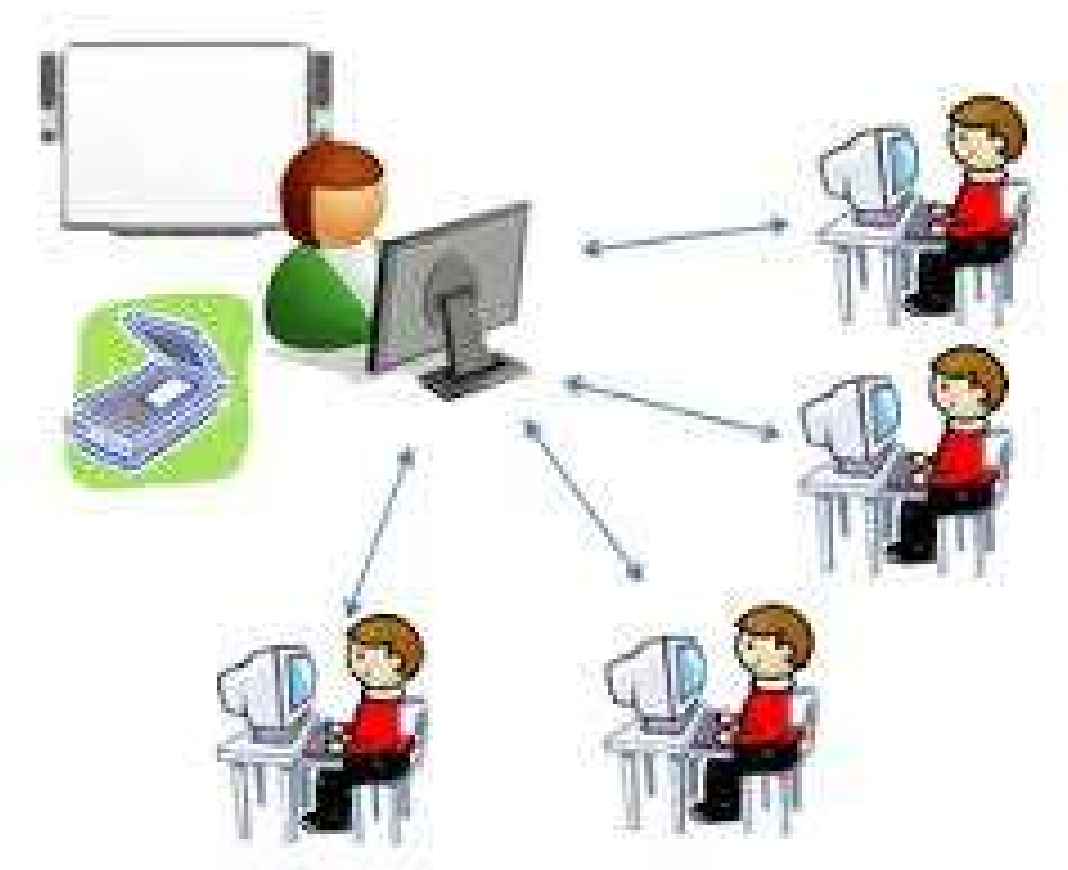
tez o'zlashtirsa, shunchalik tez o'qishni tugatadi va guvohnoma oladi. Dasturni o'zlashtira olmasa, unga mustaqil ishlab, o'qishni davom ettirishga imkoniyat beriladi.

Masofadan o'qitishda odatda ishlayotganlar onalar, o'qiyotganlar biror mutaxassislikni egallash yoki malakasini oshirish maqsadida o'qiydi. Bu uslub nogironlar uchun juda qulaydir. Masofadan o'qitishda hattoki maxbuslar ham o'qish imkoniga ega.

Masofadan o'qitish uchun tinglovchilar uchun auditoriyalar, yotoxonalar zarur emas. Masofadan o'qitishda moliyaviy harajatlari asosan o'quv uslubiy materiallar tayyorlash uchun, maxsus auditoriyalar uchun sarflanadi. Bu xarajatlarning asosiy qismi bu jarayonni tashkil etish bosqichida sarflanadi. Keyinchalik moliyaviy harajatlari kamayadi. Shuning uchun tinglovchilar sonini oshishi bilan o'qish narxi ham pasayadi. Masofadan o'qitishda asosiy e'tiborni o'quv-uslubiy materiallarni tayyorlashga qaratish darkor. Chunki o'quv-uslubiy materiallarning sifati masofadan o'qitish sifatining eng asosiy omillaridan biridir. O'quv-uslubiy material qanchalik tushunarli va batafsil bo'lsa, shunchalik u o'quvchiga foydali bo'ladi. Ya'ni material uslubiy jihatdan puxta bo'lmo'i zarur.

Masofadan o'qitish nima?

Masofadan o'qitish bu Internet tarmo'i orqali sizga qulay bo'lgan vaqtda o'qishdir. Masofadan o'qitishning tarkibiy belgilari: o'qituvchi, o'quvchi, kommunikatsiyadir.

Masofadan o'qitish uslubiy materiallari quyidagilardir:

- Darslik
- Audio va video darsliklar
- Onlayn darslar (Internet sahifa)
- Elektron kutubxonalar
- Testlar
- Multimedia - elektron darsliklar

Masofadan o'qitish qanday amalga oshiriladi. Dunyoda ko'pgina universitetlarda va o'quv markazlarida bu usul mavjud. Kerakli manzilni Internetdan topishingiz mumkin.

Manzilga kirib bu o'qish tinglovchisi bo'lish uchun maxsus shaklni to'ldirishingiz zarur. Odatda avval kursning va o'qish tartibi tavsifi bilan tanishib chiqish mumkin. Keyin shakldagi satrlarni to'ldirib, kredit kartochkangiz raqamini kiritishingiz zarur.

Kursga kirish tartibi turlicha, bu mutaxxassilikka bo'liq.

O'qish tartibi quyidagicha: o'qituvchi kurs bilan tanishtiradi va topshiriqlar beradi. Siz ko'rsatilgan manbalar bilan ishlab topshiriqlarni bajarasiz va o'qituvchiga yuborasiz. O'qituvchi uni tekshirib, javobni sizga qaytaradi. Zarur holda ko'rsatmalar beradi. Shu tartibda kurs mavzulari o'rganib chiqiladi. Muzokara asosan elektron pochta orqali amalga oshiriladi. Telefon tarmogidan ham ba'zan foydalaniladi. Bosma o'quv materiallari pochta orqali yuboriladi. O'qish jarayonida tinglovchi darsliklardan, elektron kutubxona va darsliklardan, elektron forumlardan, vidoekonferentsiyalardan foydalanadi. Bunda o'qish individual shaklda olib boriladi va o'qituvchi o'quvchining qobiliyati va xususiyatlarini hisobga olgan holda o'qitadi. Bu individuallik o'quvchida qiziqish uy/otadi va uni o'qishda aktivlikka ragbatlantiradi.

Masofali o'qitishning asosiy shakllari.

Respublikamiz Oliy va O'rta Maxsus bilim yurtlarida masofadan o'qitishni tatbiq etishga jiddiy e'tibor berilmoqda. Masofadan o'qitish uslubi haqida batafsil www.dl.uz sahifasida tanishingiz mumkin.

Internet orqali, bepul yoki imtiyozli xizmat ko'rsatuvchi masofaviy o'qitish kurslari haqida ma'lumotlar

Rossiya axborotlashtirilgan jamiyatni rivojlantirish instituti va Moskva davlat elektronika va matematika institutlarining «Masofaviy kurslar yaratish texnologiyasi va metodikasi» amda «Masofaviy o'qitish metodikasi» kurslari.

<http://www.esavu.iis/htf>

Rossiya Axborot Texnologiyalri Internet universitetining bepul kurslari:

- a. Mikroprotsessori texnikasi asoslari;
- b. Axborot xavfsizligi asoslari;
- v. Axborot xavfsizligi standartlari;
- g. Axborot xavfsizligining kriptografiyasi asoslari;
- d. CGI ga kirish;
- e. HTML ga kirish;

- j JavaScript ga kirish;
 - z. Web texnologiya asoslari;
 - i. Kaskadli jadvallar usulini qo'llash;
 - k. Axborotlarni uzatish tarmoqlari asoslari;
 - l. SQQ dasturlash tili;
 - m. Dasturlash nazariyasiga kirish;
 - n. Funktsional yondoshuv;
 - o. Ma'lumotlar bazasi ilovalarini loyihalash.
- masofaviy kurslari bo'yicha professor-o'kituvchilarning malakasini oshirish.

<http://www.Intuit.ru>

Quyidagi saytlardan o'kuv jarayonida foydalanish mumkin:

<http://www.Translate.ru> – avto tarjimon.

<http://www.Google.ru> – avto tarjimon.

<http://www.Ugatu.ac.ru> – turli fanlaridan elektron darsliklar, informatika fanidan test savolar majmuasi va boshqalar.

http://www.Skgtu.ru/expo/exponent.php?e_idq1 – Optimal dasturlash komplekslarini loyihalash bo'yicha Elektron darslik.

<http://www.Infomicer.net/price/KGB.htm> – Elektron darsliklar, entsiklopediyalar, multimedia materiallari va boshqalar.

http://www.cde.spbstu.ru/cd_ed/method_rec/conten.htm/ - o'kuv kurslari yaratish metodikasi.

http://www.Museum.ru/cpik_katalog_CD-ROM/cd.asp?UIDq530 – multimediali ishlarning katalogi.

http://www.Cde.spbstu.ru/CD_ED/method_rec/conten.htm/ - Masofaviy o'kitish uchun elektron kurslar yaratish metodikalari.

http://www.Curator.ru/e_books/index.htm

<http://www.Cnit.ssau.ru/ito/index.htm> – Axborot texnologiyalari bo'yicha masofaviy o'kitish kursi (bepul).

<http://www.It-stady.ru> – Axborot texnologiyalarini bo'yicha masofaviy o'kitish kurslari.

<http://www.Machaon.ru/distant/mesi.html> – Tinglovchilar bilimini elektron nazorat qilish sistemlari.

http://www.Fio.samara.ru/works/25/project4_5/xim2.htm

<http://www.Inftech.webservis.ru> – turli sohalardan o'tkazilgan konferentsiyalarning materiallari.

[http://www.Ito.bitpro.ru/1997/B/B115\(bkb_408.407.12\).htm](http://www.Ito.bitpro.ru/1997/B/B115(bkb_408.407.12).htm) – turli sohalar bo'yicha o'tkazilgan konferentsiya materiallari.

http://www.Kstu.kz/~4as/articlises/el_book/index.htm

<http://www.A-Z.ru/rocit/17/index.htm> – turli sohalarda o'tkazilgan seminarlarning materiallari.

http://www.Survey.britishcouncil.org/wi/p2066172/cte_frame.asp?q25 – turli grantlar.

<http://www.Nerungri.edu.ru/muuo/pedmast/cvalify/kurs5.htm> – Internetga kirish kursi bo'yicha o'kuv ko'llanma.

http://www.Abroad.ru/ref_country/us_do.htm – Amerika Ko'shma

Shtatlaridagi masofaviy o'kish kurslari.

<http://www.training.sun.com/US/> - Axborot texnologiyalari bo'yicha masofaviy o'kitish kurslari.

<http://www.Link.msk.ru/book/> - Turli fanlardan masofaviy o'kitish uchun o'quv materiallari.

http://www.ntu.edu/online/allacurs_ol.asp - Buyuk Britaniyadagi Axborot texnologiyalaridan masofaviy o'kitish kurslari.

<http://www.word2word.com/course.htm> - Turli tillarni o'rganish bo'yicha bepul kurslar (Yuzga yakin tillardan)

<http://www.english-online.org.uk/course.htm> - Ingliz tilini o'rganish bo'yicha bepul masofaviy o'kitish kursi.

http://www.cxm.karelia.ru/index_e.htm - Kishlok xo'jaligi mashinalarini o'rganish bo'yicha masofaviy o'kitish kursi.

<http://www.conted.ox.ac.uk/pp/philosophyonline/> - Falsafaga kirish bo'yicha masofaviy o'kitish kursi.

Masofali o'qitish modellari va ularning turlari.

Masofaviy ta'lim (MT) - bu o'qituvchi va o'quvchi bir biri bilan masofa yoki vakt orqali ajratilgan sababli, informatsion texnologiyalardan fodalangan ta'lim turi. Bu ta'lim turini bir necha modellari mavjud, ular masofaviy ta'lim tashkil qilinishiga sabab bo'lgan vaziyatlari bilan farqlanadi: geografik sabablar (mamlakat maydoni, markazlardan geografik uzoklashgan regionlar mavjudligi), mamlakatni kompyuterlashtirish va informatsiyalashtirish darajasi, transport va kommunikatsiyalar rivojlanish darajasi, masofaviy ta'lim uchun mutaxassislar mavjudligi, ta'lim sohasida informatsion va kommunikatsion texnologiyalardan foydalanish darajasi, mamlakatning ta'lim sohasidagi odatlari.

1) Birlamchi model. Ushbu model fakat masofaviy o'quvchilar bilan ishlash uchun yaratiladi. Ularning har bittasi virtual o'qituvchiga birlashtirilgan bo'lishadi. Konsultatsiyalar va yakuniy nazoratlarni topshirish uchun esa regional bo'limlar bo'lishi shart. Shunday o'quv kurslarda o'qituvchi va o'quvchilarga o'quv shaklini va formasini tanlashda katta imkoniyatlar va ozodliklar beriladi.

Bu modelga misol qilib Buyuk Britaniyaning Ochik Universitetidagi (<http://www.ou.uk>) ta'limni olish mumkin.

2) Ikkilamchi model. Ushbu model masofaviy va kunduzgi ta'lim o'quvchilar bilan ishlash uchun yaratiladi. Ikkala guruxda bir xil o'quv dasturi va darslar jadvali, imtixonlar va ularni baxolash mezonlari mavjud. Shunday o'quv muassasalarda kunduzgi kurslarning soni masofaviylarga karaganda ko'p. Ushbu masofaviy kurslar pedagogika va uslubiyotdagi yangi yunalishlarni izlanishlarida qo'llaniladi.

Bu modelga misol qilib Yangi Angliya va Avstraliya Universitetidagi (<http://www.une.edu.au>) ta'limni olish mumkin.

3) Aralashgan model. Ushbu model masofaviy va kunduzgi ta'lim turlirini integratsiyalashtirish uchun yaratiladi. O'quvchilar o'quv kursning bir kismini

kunduzgi, boshqa kismini esa masofadan o'qiydi. Shu bilan birga bu ta'lim turiga virtual seminar, prezentatsiyalar va leksiylalar utkazish ham kiradi.

Bu modelga misol qilib Yangi Zelandiyadagi Massey Universitetidagi (<http://www.massey.ac.nz>) ta'limni olish mumkin.

4) Konsortsium. Ushbu model ikkita universitetlarni bir biri bilan birlashini talab qiladi. Ushbu muassasalardan biri o'quv kurslarni tashkil qilib ishini ta'minlasi, ikinchisi esa ularni tasdiklab, kurslarga o'quvchilarni ta'minlaydi. Shu bilan birga bu jarayonda butun universitet emas balki bitta kafedra yoki markazi yoki universitet urnida ta'lim sohasida ishlaydigan korxonalar ham qatnashishi mumkin. Ushbu modelda o'quv kurslarni doimiy ravishda nazorat qilish va muallif xukuklarini tekshirish zarur bo'ladi.

Bu modelga misol qilib Kanadadagi Ochik O'quv Agentligidagi (<http://www.ola.bc.ca>) ta'limni olish mumkin.

5) Franchayzing. Ushbu model ikkita universitetlar bir biri bilan uzlari yaratgan o'quv kurslar bilan almashishadi. Masofaviy ta'lim sohasida etakchi bo'lgan o'quv muassasa bu sohada ilk kadam kuyadigan muassasaga o'zining o'quv kurslarni takdim qiladi. Ushbu modelda ikkala muassasa o'quvchilari bir xil ta'lim va diplomlar olishadi.

Bu modelga misol qilib Ochik Universitet Biznes maktabi va Sharkiy Evropa Universitetlari bilan bo'lgan hamkorligi bo'lishi mumkin.

6) Validatsiya. Ushbu model universitet va uning filiallari bilan bo'lgan munosabatlariga o'xshash. Bu modelda bitta universitet o'quv o', diplomlarni kafolatlasa, kolgan bir nechta universitetlar o'quvchilarni ta'minlaydi.

7) Uzoklashgan auditoriyalar. Ushbu modelda informatsion va kommunikatsion imkoniyatlar keng foydalaniladi. Bitta o'quv muassasada bo'lib utgan o'quv kurslar videokonferentsiyalar, radiotranslyatsiyalar va telekomunikatsion kanallar orqali sinxron telekursatuvlar kurinishida boshqa auditoriyalarga uzatiladi. Aralashgan model bilan farqi shundaki, bu modelda o'quvchilar kunduzgi ta'limda qatnashmaydi.

Bu modelga misol qilib AKShning Viskonsing Universitetidagi va Xitoyning markaziy radio va televidenie Universitetidagi ta'limni olish mumkin.

8) Proektlar. Ushbu model davlat yoki ilmiy izlanish maksadidagi dasturlarni bajarish uchun yaratiladi. Asosiy ish masofaviy ta'lim mutaxassislari va pedagoglar tuplangan ilmiy-metodik markazga tushadi. Ushbu modelda yaratilgan kurslar axolining katta kismiga namoyish qilinib o'z vazifasini bajargandan keyin tuxtatiladi.

Bu modelga misol qilib Afrika, Osiyo va Lotin Amerikadagi rivojlanmagan mamlakatlarida utkazilgan kishlok hujaligi, soliklar va ekologiya xakidagi utkazilgan har xil kurslar bo'lishi mumkin.

Masofaviy ta'limning yutuklari va kamchiliklari.

Masofaviy ta'limning o'zini metodik, iqtisodiy, sotsial yutuklari va afzalliklarga hamda o'zining kamchiliklari va salbiy tomonlarga ega.

Metodik yutuklar va afzalliklarga quyidagilarni kiritish mumkin:

- Dars jadvalni kulayligi. O'quvchi o'ziga ma'kul bo'lgan vaktida o'quv

jarayoniga qatnashishi mumkin.

- Kulay foydalanish manzillari. O'quvchi internet kafe, uy, mexmonxona, ish joyida va boshqa joylardan o'quv jarayoniga qatnashishi mumkin.

- Qulay o'qish tempi. Ta'lim, o'quvchilar yangi bilimlarni tushunish tempida utkaziladi.

- Qulay o'quv reja. O'quv rejani tinglovchilarga individual va davlat ta'lim talablariga mos xolatda tashkil qilish mumkin.

- Ma'lumotlar bazasini tuplanishi. Oldingi o'qigan tinglovchilar bilimlarini to'plash va undan foydalanish imkoniyati.

- Ko'rgazmali qulayliklari. Multimediya imkoniyatlaridan to'liq foydalanish imkoniyati.

- Malakali o'qituvchilarni tanlab ta'lim jarayoniga jalb qilish.

Iqtisodiy yutuklar va afzalliklarga quyidagilarni kiritish mumkin:

- Cheksiz masofaga ta'lim berish. O'qituvchi va o'quvchilar urtasidagi masofa xech kanday ahamiyatga ega emas.

- Ish jarayoniga xalakit bermasligi. O'quvchi ishdan ajralmas xolatda ta'lim oladi.

- O'quvchilar sonini oshirilishi. Masofaviy ta'lim texnologiyalarni to'liq qo'llagan o'quv muassasa tinglovchilar soni 2-3 barovar oshishi mumkin.

- Narxi. Masofaviy ta'lim kurslari 2 va 3 barovar oddiy kurslarga karaganda arzon.

Sotsial yutuklar va afzalliklarga quyidagilarni kiritish mumkin:

- Ijtimoiy guruxlarga ajratish yukligi. Masofaviy ta'lim kursida ikkinchi oliy yoki kushimcha ma'lumot oluvchilar, malaka oshirish va qayta tayyorganlik utash istagida bo'lganlar; ikkinchi paralel ma'lumot olishni xohlagan tinglovchilar; markazdan uzokda, kam o'zlashtirilgan mintakalar aholisi; jismoniy nuksonlari bo'lgan shaxslar; armiya xizmatida bo'lgan shaxslar; erkin kuchib yurishi cheklangan shaxslar; va boshqalar qatnashishi mumkin.

- Yosh cheklanishlari yukligi. O'qishga jalb qilinuvchilarning yosh cheklanishlarini istisno qilinadi.

Ammo masofaviy ta'limda **salbiy tomonlari** ham borligi xakida aytish lozim. Ularga quyidagilarni kiritishimiz mumkin:

- Elektron xolatdagi ta'lim va mulokot jarayonlarga ishonchsizlik. Ushbu sababdan tinglovchilar asosan virtual xolatdagi ta'lim turida emas, balki oddiy (kunduzgi va sirtqi) ta'lim turlarida o'qish istagida bo'lishadi.

- Davlat masofaviy ta'lim standartlari yukligi va natijada davlat nusxasidagi diplom berilmasligi. Shu sababdan ko'pgina masofaviy ta'lim kurslari bitiruvchilariga fakat ushbu kursni bitirganligi xakida sertifikat yoki guvoxonmalar berishadi.

- Virtual muxit va texnika ta'minot bilan bo/liqligi. Masofaviy ta'lim internet borligi, undan foydalanish narxi, tezligi va servislar mavjudligiga, maxsus kommunikatsion texnikalar mavjudligi va ular ishlashiga taallukli.

Nazorat savollari:

1. Masofali o'qitish deganda nimani tushunasiz?
2. Masofali ta'lim metodlari?
3. Masofali o'qitishning zarurati?
4. Masofali o'qitishni amalga oshirish yo'llari?

Adabiyotlar:

1. Aripov.M., A.Xaydarov "Informatika asoslari", Toshkent-2002
2. Sattarov "Informatika va axborot texnologiyasi", Toshkent-2002
3. A.R.Maraximov,S.I.Raxmonkulova«Internet va undan foydalanish asoslari»T-2001y.
4. Aripov M. Internet va elektron pochta asoslari.- T.; 2000 i. 218 b.
5. Oripov M. Informatika va xisoblash texnikasi asoslari, Toshkent, 2001.

3-mavzu. Masofaviy ta'limning texnologiyalari va unda qatnashuvchilari.

Amaliy mashg'ulot– 2 soat

Reja:

- 1.Masofali ta'lim texnologiyalari tushunchasi
- 2.Masofali ta'lim texnologiyalari qatnashuvchilari

Kalit so'zlar:

Masofaviy ta'lim, axborot, interaktiv, elektron pochta, informatsiya, ta'lim, masofadan o'qitish, internet, audio, video, onlayn, elektron kutubxona, multimedia, cgi, html, javascript, web, kaskadli jadval, model.

Masofaviy ta'limning asosiy texnologiyalariga quyidagilarni kiritish mumkin:

INTERAKTIV texnologiyalar:

- Internet masofaviy ta'lim portali.
- Video va audio konferentsiyalar.
- Elektron pochta orqali ta'lim.
- Internet orqali mustaqil ta'lim olish.
- Uzoqdan boshqarish sistemalar.
- Onlayn simulyator va o'quv dasturlar.
- Test topshirish sistemalari.

INTERAKTIV bo'lmagan texnologiyalar:

- Video, audio va bosmaga chiqarilgan materiallar.
- Televizion va radio ko'rsatuvlar.
- Disklarda joylashgan dasturlar.

Video va audio konferentsiyalar - bu Internet va boshqa telekommunikatsion aloka kanallari yordamida ikkita, uzoklashgan auditoriyalarni telekommunikatsion

xolatda bir biri bilan bo/lab ta'lim olish yo'li. Video va audio konferentsiyalar uchun katta xajmda maxsus texnika, yukori tezlikga ega bo'lgan a'loka kanali va o'qitishni tashkil qilish uchun xizmat ko'rsatuvchi mutaxassislarni jalb etish kerak bo'ladi.

Internet orqali mustaqil ta'lim olish - bu Internetda joylashgan ko'pgina saytlarda joylashgan katta xajmdagi ma'lumotlar ustidan mustaqil ravishda ishlash va yangi bilimlar olish yo'li.

Elektron pochta orqali ta'lim esa eng ommaviy Internet xizmatlaridan foydalanib, o'quvchi va o'qituvchi urtasida xatlar orqali mulokot urnatib ta'lim olish yo'li. U yordamida har xil test, vazifa, savol-javob va ko'rsatmalarni (matn, grafika, multimediya, dasturlar va boshqa kurinishida) junatib kabul qilishimiz mumkin.

Uzokdan boshqarish sistemalar - murakkab dastur, sistema va uskunalarni real xolatda boshqarish va ularda ishlash imkoniyatlarini yaratuvchi maxsus sistemalar yordamida bilim olish yo'li. Uzokdan boshqarish sistemalarning asosiy vazifasi o'quvchiga fakatgina amaliy bilimlarni berish.

Simulyator, elektron darsliklar va o'quv dasturlar - bu asosan nazariy va amaliy bilimlarni kompyuter dasturlari orqali o'quvchilarga off-layn xolatida olish yo'li. Simulyator va elektron darsliklar hozirgi kunda ta'lim sohasida juda keng qo'llanilyapti.

Test topshirish sistemalar - bu maxsus dasturlar yordamida o'quvchilarning amaliy va nazariy bilimlarni tekshirish ing asosiy vazifasi bu tinglovchilar bilimlarini tekshirib ularni baxolash.

Internetning masofaviy ta'lim portali bu maxsus Internet saytlar (onlayn resurslar). Ush bu saytlarning asosiy vazifasi - ta'lim jarayonini tashkil qilish, yoki boshqa so'zlar bilan o'quvchi va o'qituvchi urtasida elektron on-layn mulokotni urnatish, o'qituvchilarga o'quv materiallarni joylashtirish va o'quvchilarga shu ma'lumotlar bilan ishlashga hamda boshqa masofaviy ta'lim servislardan foydalanishga imkoniyat yaratish.

IDC (<http://www.idc.com>) kompaniyaning ilmiy izlanish natijalari buyicha, global onlayn-ta'lim bozori 2000 yilda **2,2 milliard AKSh \$** ga teng bo'lsa, 2005 yilga kelib jaxonda ta'lim sohasiga tegishli internet-dasturlar **18.5 milliard AKSh \$** ga teng sotilishi kutilmoqda.

Nielsen-NetRatings kompaniyaning izlanishlari natijasida, 2000 yil mart oyida Internet foydalanuvchilar soni **379 mln.** ga teng bo'lgan bo'lsa ulardan 211 mln. internetning aktiv foydalanuvchilari. Ushbu kompaniya ma'lumotlariga kura eng aktiv foydalanuvchilar Janubiy Koreyada joylashadilar - bir oyda **2164 Web sahifani** ko'rib chikishadi (dune buyicha urtacha **774 Web sahifa**). Undan keyingi urinlarda Singapur, Germaniya, Yaponiya va Kanada mamlakatlari turishadi. AKSh esa 7 urinda.

2005 yilga Internet foydalanuvchilar soni **1 milliardga** teng bo'lishi kutilmoqda. **135 million** AKSh fukorolari Internet xizmatlaridan doimiy foydalanmoqda bo'lib, 2002 yildagi har bir ishlatilgan dollarning yarimi Internet orqali ishlatilgan.

Masofaviy ta'limni jarayonida quyidagilar qatnashishi shart, bular -

masofaviy kurs avtor, metodist, o'qituvchi (tyutor, koordinator), ruxshunos, administrator, dokumentovod, telekommunikatsiya va dasturiy ta'minot gruppasi hamda o'quvchilar.

- Avtor - masofaviy kursni yaratuvchi, uni yangilatuvchi va taxrirlovchi shaxs.

- Metodist - masofaviy kurs avtoriga konsultatsiyalar beruvchi va kursni taxrirlovchi shaxs.

- O'qituvchi - o'quvchilar bilan o'qish jarayonida mulokotda bo'luvchi va ularga yordam beruvchi hamda ularning bilimlarini tekshiruvchi shaxs.

- Ruxshunos - o'qish jarayonining psixologik monitoringni tashkil qiluvchi shaxs.

- Administrator - o'quvchilarni kabul qilish va o'qishdan chetlash masalalarini echuvchi va malakali o'qituvchilarni jalb qiluvchi shaxs.

- Dokumentoved - hujjatlar bilan ishlovchi shaxs.

- Telekommunikatsiya va dasturiy ta'minot gruppasi -dasturlar va telekommunikatsiya resurslar ishini ta'minlovchi shaxslar.

- O'quvchilar - o'quv jarayonida qatnashuvchi shaxs.

O'quv jarayonini tashkil qilishda esa albatta quyidagi kadamlarni bajarishimiz zarur bo'ladi:

- Kurs maksadlarini aniqlash. Qaysi bilimlarni (mavzular, fan va ...) va kimlar uchun o'qitish kerak.

- O'qish metodlarini tanlash. O'quv jarayoni davomida bilimlar va kunikmalar darajasini diagnostika hamda tekshirish manbalarini va usullarini aniqlash kerak.

- O'quv materialga metodik talablarini ishlab chiqarish. Yangi bilimlarni berish usullarini va hajmlarni aniqlash kerak.

- Darslar jadvalini ishlab chiqarish. Butun kursni bir nechta modullarga bo'lish, har bitta modul tugallashidan keyin o'quvchi tomonidan qanaqa bilimlarga ega bo'lishini aniqlash kerak.

- O'quv jarayonini monitoringni tashkil qilish.

- Tekshiruv jarayonlarni rejalashtirish,

- O'quvchilarning mustaqil ishlarini rejalashtirish,

- O'quv jarayoni natijalarini prognozlashtirish,

- Natijalarni aniqlash va tahlil qilish.

Masofali o'qitishda axborot manbalari bilan ta'minlash.

O'zbekiston boshqa mustaqil davlat hamdustligi mamlakatlariga o'xshab o'zining ta'lim sohasini jahon standartlariga olib kelishda ko'p harakatlar qilmoqda. Mamlakatimizning maydoni kattaligi va markazdan geografik uzoqlashgan regionlar mavjudligi elektron ta'limni rivojlanishiga asosiy sabab bo'lib, unga katta ahamiyat berilishiga olib kelmoqda. Hozirgi moliyaviy tankislik davrida,

ta'limning bu turidan keng miqyosda foydalanish lozim. Mazkur ta'lim turini joriy qilish bilan bo'liq ayrim muammolarning kelib chikishi tabiiy. Bular asosan mablaglar, texnika ta'minoti va shu sohada malakali muxandis hamda pedagog kadrlar etishmovchiligi, lekin biz shu muammolarni imkoniyat darajasida xal qilishimiz zarur chunki, O'zbekiston sharoitida masofaviy ta'limni tashkil qilinish katta samara berishi aniq.

Shu bilan birga mamlakatimizda **2000 yildan** o'z ishini olib borgan, **AKSh Davlat Departamentining Ta'lim va Ma'daniyat masalalari buyicha byurosi (ECA) va Xalkaro Ilmiy Tadkikotlar va Olimlarni Ayrboshlash Kengashi (IREX)** tomonidan tashkil qilingan "**Internetdan foydalanish va o'qitish programmasi**" (<http://www.iatp.uz>) va "**O'zbekiston maktablarida Internet**" (<http://www.connect.uz>) programmalarini ham aytish lozim. Shu programmalarining asosiy vazifasi - bizning Respublikamizda Internet va uning xizmatlarini rivojlantirish va axoli ichida keng tadbik qilish. Ushbu programmalar natijasi deb hozirgi kunda **Respublikamizning 16-ta shaxrida** axoliga beminnat xizmat ko'rsatgan "**Internetdan bepul foydalanish**" **markazlari** hamda **Respublikamizning 6-ta viloyatining 60 maktablarida** tashkil qilingan **Internet markazlarini** aytish mumkin.

Shu bilan birga o'zbek tilidagi Internetni rivojlanishi va undagi ta'lim sohasiga tegishli maxsus saytlarini paydo bo'lishini ham aytish lozim deb hisoblaymiz. **2004 yilning birinchi kvartalning o'zida** Internet foydalanuvchilar soni taxminan **511 000** ga etdi (2003 yil boshida **275 000 ta**). Shu bilan birga 2003 yil boshiga nisbatdan **internet provayder va operatorlar soni 263 (usish 94,8%), UZ zonadagi Websaytlar soni esa 2600 dan oshdi (usish 188,4%), Internetga bo'langan davlat korxonalar soni 470 (usish 63,6%), hujalik sub'etlar soni 8600 (usish 68,9%), internetdan ommaviy foydalanish punktlar soni 228 (usish 115,1%) ga teng bo'ldi.**

IATP programmasining internet grantlari natijasida tashkil qilingan va 2002 yildan faoliyat ko'rsatib kelgan "**Masofaviy ta'lim portali**" (<http://dl.freenet.uz>) yoki ko'plab Respublikamiz Universitet va Institutlari tomonidan o'zlarining Web sahifalarida tashkil qilingan "**Masofaviy ta'lim kurslari**"ni ham alohida aytishimiz zarur (masalan <http://nuu.uz> **O'zbekiston Milliy Universiteti saytida tashkil qilingan kurslar**). Ta'lim sohasiga tegishli ko'plab foydali va qiziqarli Web saytlar yaratilmoqda, (<http://www.bilim.uz> , <http://www.bilimdon.uz> , <http://www.ilm.uz> , <http://www.student.uz> , <http://www.study.uz> va boshqalar). Eng kuvonarli esa internetda nafaqat universitet, institut, kollej va akademik litseylar balki maktablar ham o'zlarining Web sahifalariga ega bo'lishmoqdalar.

Nazorat savollari:

1. Masofali o'qitish usullari qaysilar?

2. Interaktiv usul deganda nimani tushunasiz?
3. Masofali o'qitish usulining ishtirokchilari kimlar?
4. Masofali o'qitishni amalga oshirish yo'llari?

Adabiyotlar:

1. Aripov.M., A.Xaydarov "Informatika asoslari", Toshkent-2002
2. Sattarov "Informatika va axborot texnologiyasi", Toshkent-2002
3. A.R.Maraximov,S.I.Raxmonkulova«Internet va undan foydalanish asoslari»T-2001y.
4. Aripov M. Internet va elektron pochta asoslari.- T.; 2000 i. 218 b.
5. Oripov M. Informatika va xisoblash texnikasi asoslari, Toshkent, 2001.

4-mavzu. Internet va masofali o'qitishni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan yangiliklar.

Ko'chma mashg'ulot - 2 soat (Zamonaviy kompyuter texnologiyalari bilan jixozlangan OTMLar)

5-mavzu. Masofaviy ta'limning texnologiyalari va unda qatnashuvchilari.

Mustaqil ta'lim – 2 soat

Reja:

- 1.Masofali ta'lim texnologiyalarini o'quv jarayoniga tadbiq qilish.
- 2.Masofali ta'lim texnologiya va uning bugungi kundagi ahamiyati.

Adabiyotlar.

1. Aripov.M., A.Xaydarov "Informatika asoslari", Toshkent-2002
2. Sattarov "Informatika va axborot texnologiyasi", Toshkent-2002
3. A.R.Maraximov,S.I.Raxmonkulova«Internet va undan foydalanish asoslari»T-2001y.
4. Aripov M. Internet va elektron pochta asoslari.- T.; 2000 i. 218 b.
5. Oripov M. Informatika va xisoblash texnikasi asoslari, Toshkent, 2001.

TEST SAVOLLARI

- 1. Internetda URL nima?**
 - a. Sahifa, fayl yoki boshqa resursning Internetda joylashishini aniqlovchi manzil
 - b. modem turi
 - c. WEB saxifa
 - d. Server
- 2. Quyidagi veb serverlarning qaysi birlari qidiruv tizimi hisoblanadi**
 - a. Google.ru
 - b. Rambler.ru
 - c. Yandex.ru
 - d. Yahoo.com
- 3. Internet tarmog`i orqali elektron xabarlarini uzatish va qabul qilish texnologiyasi va u orqali taqdim qilinadigan xizmati turi qanday ataladi?**
 - a. Elektron pochta
 - b. Brauzer
 - c. Qidiruv tizimi
 - d. Web saxifa
- 4. URL adresida yuqori domenda mamlakatlar geografik joylashishlar va tashkilotlarni xarakterlovchi nechta xarf bo`lishi mumkin:**
 - a. 2 yoki 3 ta harf
 - b. 4 yoki 5 ta harf
 - c. 1 ta harf
 - d. 5 ta harfdan ortiq
- 5. Elektron pochta (E-Mail) ... uzatishga imkon beradi**
 - a. malumotlar va unga birik-tirilgan fayllarni
 - b. faqat fayllarni
 - c. fakat malumotlarni
 - d. Faqat video tasvirlarni
- 6. Internet tarmog`ida User_Name@Int.glasnet.ru pochta adresida elektron adres egasining nomini ko`rsating**
 - a. User_Name
 - b. Int.glasnet.ru
 - c. glasnet.ru
 - d. Int.glasnet
- 7. Internetda SMTP protokoli vazifasi nima?**
 - a. Elektron pochta uchun xizmat qiladi
 - b. Lokal tarmoq uchun xizmat qiladi
 - c. Internetda ma'lumotlar-ni izlashga xizmat qiladi
 - d. Web saxifa yaratish uchun xizmat qiladi
- 8. Internet da yozma muloqot o`rnatish dasturini ko`rsating**
 - a. Mail Agent
 - b. Tagoo

- c. Truveo
- d. Google

9. Internet orqali video muloqot dasturini kursating

- a. Skype
- b. Mail Agent
- c. Chat
- d. Google Talk

10. Milliy domen adresimiz kanday nomlanadi?

- a. UZ
- b. UZB
- c. UK
- d. UZD

11. Ta'lim muassasalari to'g'isida ma'lumot beruvchi domen adres – bu

- a. Edu
- b. Net
- c. org
- d. Com

12. Internetga xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar domen adresi

- a. Net
- b. Edu
- c. org
- d. Com

13. Mobil telefondan foydalanib internetga bog'lanishda qanday xizmatdan foydalaniladi?

- a. GPRS
- b. SMS
- c. RRD
- d. MMS

14. Mamlakat, shahar va viloyat darajasida kompyuter larni bog'lash kanday tarmoq deyiladi?

- a. Mintaqaviy
- b. Lokal
- c. Global
- d. Joriy

15. Mamlakatimizdagi oliy ta'lim muassasalari tarmoq sayti kanday nomlanadi?

- a. ZIYONET.UZ
- b. ZIYO.Net
- c. ZIYO.UZ
- d. TALIM.UZ

16. Internet uchun qaysi protokoll asos bo'lib xisoblanadi?

- a. TCP/IP
- b. SMTP
- c. HTTP
- d. HTML

17. Internet - bu

- a. informatsion tizim
- b. ekspert tizim
- c. operatsion tizim
- d. algoritmik tizim

18. Internet Explorer dasturi bu

- a. Web-saxifani ko`rish brauzeri
- b. plotterni ishlatatish drayveri
- c. skanerni ishlatatish drayveri
- d. CD-ROM va ovoz platasini ishlatatish drayveri

19. Web-saxifalar fayli quyidagi formatga (kengaytmaga) ega

- a. htm
- b. txt
- c. doc
- d. exe

20. Web-saxifa bu

- a. foydalanuvchilar axboroti saqlanadigan hujjat
- b. tarmoq haqida ma'lumot saqlanadigan hujjat
- c. server axboroti saqlanadigan hujjat
- d. dasturlar menyusi

21. Html tili - bu

- a. Web saxifa yaratish uchun maxsus til
- b. algoritmik til
- c. MBBS uchun buyruq tili
- d. ekspert tizimlarni yaratish uchun maxsus til

22. Web saxifa fayli qaysi tilda tuziladi?

23. Html

24. Basic

25. Fortran

26. Pascal

27. Intyernyet tarmo/i orqali elyektron xabarlarini uzatish va qabul qilish tyexnologiyasi va u orqali taqdim qilinadigan xizmati turi qanday ataladi

- a. Elyektron pochta
- b. Brauzyer
- c. Qidiruv tizimi
- d. Web saxifa

28. URL adryesida yuqori domyenda mamlakatlar gyeografik joylashishlar va tashkilotlarni xarakterlovchi nyechta xarf bo'lishi mumkin:

- a. 2 yoki 3 ta harf
- b. 1 ta harf
- c. 4 yoki 5 ta harf
- d. 5 ta harfdan ortiq

29. URL adryesida yuqori domyenda mamlakatlar gyeografik joylashishlar xarakterlovchi nyechta xarf bo'lishi mumkin:

- a. 2 ta xarf
- b. 1 ta harf
- c. 3 ta harf
- d. 4 ta harfdan ortiq

30. Elyektron pochta (E-Mail) ... uzatishga imkon byeradi

- a. Malumotlar va unga biriktirilgan fayllarni
- b. Faqat Fayllarni
- c. Faqat malumotlarni
- d. Vidyeo tasvirlarni

31. Intyernyet tarmogida User_Name@Int.glasnet.ru pochta adryesida elyektron adryes egasining nomini ko'rsating

- a. User_Name
- b. Int.glasnet.ru
- c. glasnet.ru
- d. Int.glasnet

32. Internet uchun qaysi pratakol asos bo'lib hisoblanadi?

- a. TCP/IP
- b. HTML
- c. SMTP
- d. HTTP

33. Internet Explorer dasturi bu...

- a. Web-saxifani ko'rish brauzyeri
- b. plottyerni ishlatatish drayvyeri
- c. skanyerni ishlatatish drayvyeri
- d. CD-ROM va ovoz platasini ishlatatish drayvyeri

34. Intyernyetga xizmat kursatuvchi tashkilotlar domyen adryesi

- a. .Net
- b. .Edu
- c. .org
- d. .Com

35. Internet da yozma muloqot urnatish dasturini ko'rsating

- a. Mail Agent
- b. Tagoo
- c. Truveo
- d. Google

36. Internet orqali vidyео muloqot dasturini ko'rsating

- a. Skype
- b. Mail Agent
- c. Chat
- d. Google Talk

37. Intyernyet tarmo/iga oddiy modyem yordamida, tyelyefon liniyasi orqali tyelyefon raqamini tyerib kommutatsiyali ulanish turini ko'rsating

- a. Dial – Up
- b. ADSL

- c. Wi-Fi
- d. Wi-Max

38. Intyernyet tarmo/iga tyelyefon stantsiyalararo ajratilgan liniya orqali (tyelyefon raqamisiz) tyezkor ulanish turini ko'rsating

- a. ADSL
- b. Dial – Up
- c. Wi-Fi
- d. Wi-Max

39. Quydagi tyexnologiyalarning qaysi birlari orqali Intyernyet tarmo/iga simsiz ulanish mumkin

- a. Wi-Max
- b. ADSL
- c. Dial – Up
- d. Wi-Min

40. Intyernyetda URL nima?

- a. Sahifa, fayl yoki boshqa ryesursning Intyernyetda joylashishini aniqlovchi noyob manzil
- b. modyem turi
- c. WEB saxifa
- d. Syervyer

41. Milliy domyen adryesimiz qanday nomlanadi?

- a. UZ
- b. .UZD
- c. .UK
- d. .UZB

42. Uzbyekiston Ryespublikasining jamoat ta'lim axborot tarmo/ini tashkil etish to'/'risidagi qarori qachon qabul qilingan

- a. 2005y
- b. 2004y
- c. 2003y
- d. 2006y

43. Mamlakatimizdagi oliy ta'lim mussasalari tarmoq sayti qanday nomlanadi?

- a. ZIYONET.UZ
- b. ZIYO.UZ
- c. TALIM.UZ
- d. ZIYO.Net

44. Html tili - bu...

- a. Web saxifa yaratish uchun maxsus til
- b. algoritmik til
- c. MBBS uchun buyruq tili
- d. ekspyert tizimlarni yaratish uchun maxsus til

